

Vidensbaseret arbejde 2009

1. feb 2009 2. årgang

Evidens på egne præmisser

Der skal evidens til. Der bliver sat evidens til medicin, sygepleje, design, coaching, metoder, terapi, sygepleje, psykologi, ledelse og politik. Der er ikke meget, der går ram forbi. Hvordan bliver praksis evidenskabende? Artikel af Knud Ramian

Universiteterne ser store muligheder i denne udvikling. Fra universitetsfolk kan man høre følgende: ”En faggruppe, der ikke forholder sig seriøst til evi-

densproblematikken i forbindelse med sin praksis ender med at skyde sig selv i foden” (Zachariae, 2007) eller ”Det vil være et vægtigt argument for fagligheden, at den udøves af personer, som følger med i de videnskabelige fremskridt på området.” (Hougaard, 2007) Denne artikel er ikke en argumentation mod evidensbaseret praksis. Den er et argument for at styrke, anerkende og udnytte praksis som videnskabende agent. Jeg har siden 1992 arbejdet med videnskabelse til praksisbrug uden for universiteternes regi på Center for Evaluering, Psykiatrien i Århus Amt og nu i Center for Kvalitetsudvikling, Region Midtjylland.

Kløften mellem forskning og praksis

Kløften mellem forskning og praksis er så stor at kløften i sig selv er et omfattende forskningsfelt for adskillige forskningsinstitutter. Der er tilsvarende mange forklaringer på kløftens natur (Nutley, Wal-

ter, & Davies, 2003). Jeg vil hefte mig ved nogle få af forklaringerne.

For det første: Praksis henter megen inspiration fra bestræbelserne på at integrere den eksisterende forskning ved hjælp af meta-analyser, som det for eksempel sker i de forskellige reference-programmer, men alle der har arbejdet med referenceprogrammer ved, at der er rigtig lang vej at gå, når referenceprogrammer skal omsættes til praksis. Selv gode referenceprogrammer vil derudover kun i et begrænset omfang dække behovet for viden i praksis. Behovet for viden kan slet ikke dækkes med mindre praksis selv bliver vidensproducerende.

For det andet: Der formidles en opat-telse af evidens, som noget der kommer fra 'forskningen' og som praksis skal følge med i og tilegne sig. Praksis opfattes som forsk-

ningsforbruger, men ikke som vidensproducerende. Budskabet om evidensbaseringen kommer til at virke, som om den har en indbygget top-down strategi, der promoveres af et mistroisk

kontrollerende lederskab. I praksis hedder det ikke vidensbaseret, men resultatdokumentation, der pålægges som en opgave, der skal klares uden tilførsel af ressourcer til det. Det er en tilgang til evidens, som skaber unødigt modstand.

For det tredje: Der er elementære forskelle mellem vidensproduktionen i den professionelle forskning og praksis som overses. Vidensproduktionen i den professionelle forskning og i praksis er styret af forskellige prioriteringer (Harmaakorpi & Mutanen, 2008). Den professionelle forskning er travlt optaget af at leve op til de krav, der gælder i forskningen. Forskningens værdi er afhængig af, om resultaterne kan godkendes på det aktuelle videnskabelige felt. Det er den værdi, de bliver målt på. Forskningen er ikke optaget af at løse praksis' problemer, men forskningens.

Praksis er på den anden side konstant optaget af at finde bedre løsninger på problemerne i praksis – praksis er optaget af innovation. Innovationers værdi er afhængig af, om resultatet kan anvendes og bliver anvendt i en konkret praksis. Praksis skal ofte innovere som følge af udefra kommende krav – nedskæringer, ændrede målgrupper eller politiske prioriteringer. Der skal findes metoder, der kan reducere ventelister. Der skal beskrives nye målgrupper, der passer til de ressourcer, man har.

Det betyder, at praksis har særlige spørgsmål, som de skal skaffe helst vidensbaserede svar på. I de situationer er praksis ofte ikke særlig godt indrettet til at håndtere input fra forskningen og forskningen er ikke god til at give brugbare svar. Det, der skaber innovation og problemløsning i praksis er ikke en direkte oversættelse af forskningsresultater til praksis.

Vidensbaseret

En af broerne over kløften kan kaldes for vidensbaseret praksis – et fænomen, der bygger bro den anden vej - fra praksis til forskning. Her opfattes praksis som en videnskabende agent. Denne artikel handler om, hvordan praksis kan blive videnskabende, og om hvilke muligheder praksis har for at bidrage til denne vidensproduktion.

Der er veje til viden som tager udgangspunkt i de løbende erkendelser og innovationer som produceres i praksis. Der er behov for at styrke viden om disse former for vidensproduktion fordi

- 1) undersøgelser i egen praksis kan producere nyttig lokal viden, der fylder hullerne ud i den eksisterende viden.
- 2) undersøgelser i egen praksis kan være tilstrækkeligt til at sætte udvikling i gang
- 3) undersøgelser i egen praksis kan udvikle sig til mere omfattende undersøgelser.

Jeg har deltaget i udviklingen af nogle strategier, som har vist sig at passe til de muligheder, der faktisk findes i praksis. Det er metoder, som slet ikke hører hjemme i eller rangerer lavt i evidenshierakierne, og i bedste fald offentliggøres de som aktionsforskning eller pilotstudier.

Alligevel har det taget tid at udvikle ”autentiske strategier for små undersøgelser”. Det vil sige undersøgelser, hvor der på trods af den lille

skala er logisk sammenhæng mellem typen af forskningsspørgsmål, analyseenheder, valg af metoder, vilkårene for undersøgelse gennemførelse, konklusionernes rækkevidde og anvendelsen af de resultater, der produceres. De små undersøgelser vil udgøre naturlige dele af en systematisk metodeudvikling.

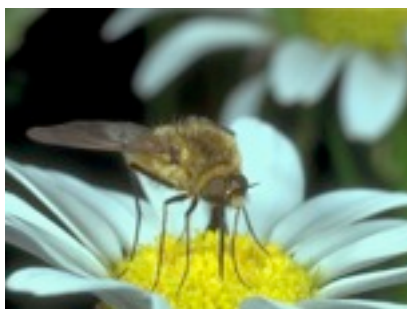
Jeg vil beskrive 4 strategier med stigende ambitionsniveau ”Research Light”, praksisforskning, evalueringsforskning, storskalaforsøg for at slutte med kort at pege på det mest ambitiøse fænomen ”Practice based evidence”.

Research Light – aktionsforskning i miniformat

Gang på gang har vi måttet konstatere at ressourcerne til at gennemføre undersøgelser på frontarbejderniveau er små. Alligevel er det et stort

behov for at kunne skaffe sig viden meget hurtigt og uden brug af de store ressourcer. Efter en del tilløb og forsøg har vi på det seneste udviklet en strategi, som vi ”blufærdigt” kalder for Research Light.

Princippet i Research Lighter er en undersøgelse med et snævert og konkret fokus, der kan gennemføres hurtigt dvs. på ca. 5 -10 arbejdsdage. Research Light stiller ikke krav til anvendelse af avanceret udstyr eller sindrige målemetoder. Data fremlægges i bearbejdet form, og det er arbejdspladsen, der deltager i konklusionsarbejdet. Den skal skaffe lokal dokumentation, som er troværdig, men ikke mere omfattende end at resultaterne kan anvendes til dialog. De anbefalinger, der kommer ud af dialogen skal

hurtigt omsættes i praksis.

Der er udviklet en række forskellige 'moduler' til Research Light studier. De ligger 'forberedte' på

Research Light- netværkets hjemmeside (Ramian, 2009). Der er gratis adgang for privat personer, der kan være medlemmer, så længe de er aktive i netværket.

Når vi kalder det ”Research” er det fordi, der som i alle andre undersøgelser, skal være en forskningsprotokol, hvor der tages stilling til valg af tema, forskningsspørgsmål, analyseenhed, hypoteser eller forforståelse, valg af datakilder, etik, dataindsamling, analyse og rapportering. Det, der gør undersøgelsen til ”Light” er valget af analyseenhed. Analyseenheden skal være et fænomen, hvor data kan indsamles på meget kort tid. To eksempler kan illustrere strategien.

Der kan laves et minicase studie. Hvis temaet er ”Samspillet med de pårørende på en psykiatrisk afdeling” kan forskningsspørgsmålet, der egner sig til Research Light hedde: ”Hvad sker der, når pårørende besøger afdeling en onsdag?”

Data bliver observationer og interviews med alle pårørende og patienter på en typisk onsdag. Observationer og interview fremlægges til diskussion møder med for eksempel personale og patienter. Man kan sagtens på en dag få relevante observationer og målrettede samtaler med de involverede, hvis fokus er snævert og klart defineret. Fremlæggelse af disse data kan sætte gang i relevante drøftelser og forslag til ændring af praksis. Laver man den samme undersøgelse en ny ugedag hver tredje uge – begynder den vokse.

En af de andre muligheder er en såkaldt SPOT-evaluering. Den kan for eksempel anvendes til undersøgelse af samarbejdet mellem to afdelinger. Alle deltagere i samarbejdet giver på et A4 ark tre korte anonyme eksempler på, hvad der var godt samarbejde og på et andet ark give tre eksempler på, hvor samarbejdet kunne have været bedre. Besvarelserne tematiseres groft og skrives sammen. På en temadag drøftes sammenskrivningen og dagen slutter med, at alle deltagerne hver for sig og inden for rammerne af den enkeltes beføjelser træffer beslutninger, som de kan realisere inden for den næste måned. Gentages undersøgelsen med samme type samarbejdspartnere forskellige steder begynder mønstrene at myldre frem.

Deltagerne beskriver at arbejdet med at fokusere forskningsprotokollen i sig selv er indsigtsgivende og skaber kvalitet i data. Vi har set disse små undersøgelser indgå i hurtige undersøgelser af daglige rutiner omkring konferencer, behandlingsplaner og tværfagligt samarbejde. Vi har erfaring for, at resultaterne skaber ny indsigt og bidrage til at igangsætte forbedringsprocesser i praksis.

Research Light kan styrke samarbejde mellem uddannelse og praksis ved at lade studerende og kursister arbejde med Research Light i kursusforløb og praktiksteder (Wiberg, Madsen, & Ramian, 2008). I efteråret 2008 har vi fået støtte til at videreudvikle Research Light i samarbejde med ”Den sociale kvalitetsdatabase” og en række kommunale arbejdspladser. Research Light kan gennemføres af frontpersonale, der trænes undervejs i undersøgelsen, men forudsætningen for

gennemførelse af den slags undersøgelser er dog, at der adgang til nogen med en intakt indsigt i videnskabelig metode, der kan kvalitetssikre protokollen.

Praksisbaseret praksisforskning

Praksisbaseret forskning eller ”forskning i egen praksis” er et internationalt udbredt fænomen, der findes under betegnelser som 'practitioner research', 'practice based research', ”insider research” eller 'practice based inquiry'. De enkelte praksisfelter udvikler deres egne traditioner for praksisbaseret forskning og holder deres egne konferencer. Der er skrevet den første halve snes lærebøger om det (Fox, Martin, & Green, 2007). Der er livlig debat om fænomenet, og der findes i dag flere varianter fra en ren forskerstyret til en ren praksisstyret forskning (Borg, Bundgaard, & Rasmussen, 2007).

Den praksisbaserede forskning er en forskningsstrategi, der læner sig op af følgende definition:

”Praksisbaseret forskning er anvendelsen af forskningsinspirerede principper, designs og databearbejdsningsteknikker i praksis for at svare på spørgsmål som udspringer af praksis på en måde, der informerer praksis.” (Epstein & Blumenfield, 2001)

- Det er praksisforskning, der gennemføres af praktikere i arbejde
- Genstanden er fænomener i praktikerens hverdag
- Praksisforskning anvender anerkendte forskningsmetoder

•Resultaterne kommunikeres til kolleger og fagfæller

Den strategi for praksisbaseret forskning vi gennem årene har udviklet har følgende form:

Teams på 2-3 praktikere fra en arbejdsplads samarbejder om et forskningsprojekt. Det kræver 1 dag om ugen over et års tid eller svarende til 10 - 16 ugers fuldtidsarbejde for eksempel i et kursusforløb. Det svarer til kravene i en

diplomuddannelse. Casestudiet er den foretrukne forskningsstrategi. Der er knyttet løbende undervisning og konsulentbistand til projekterne støttet af en bog om casestudiet skrevet til formålet (Ramian, 2007). Resultatformidlingen vil være en artikel med resultater og indstillinger til implementering af resultaterne på egen arbejdsplads. Praksisforskningens styrke bestemmes af, om dens resultater kan anvendes i praksis. Vi taler om situeret generalisering. Det stærkeste argument for et forskningsresultat vil være: Vi bruger selv vores nye viden i praksis, og den virker (Ramian, 2004). Det udelukker ikke, at visse praksisforskningsprojekters resultater for eksempel omkring livshistoriefortælling og handleplaner rækker langt ud over arbejdspladserne

og bliver til vægtige indlæg i dialogerne på hele det faglige felt (Gústafsson & Ramian, 2003).

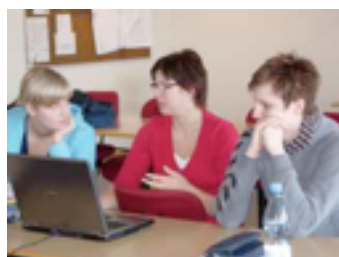
Undersøgelserne gennemføres som regel inden for

rammerne af en særlig organisationsform, som vi kalder et ”videnskabende netværk” (Collaborative practitioner research network) som organiseres af os. Et videnskabende netværk består af 4-8 andre arbejdspladser, der arbejder med deres egne projekter inden for rammen af de samme tema og overordnede forskningsspørgsmål. Der opstår som regel en synergi mellem projekterne, der gør de samlede resultater mere interessante end de enkelte projekter. Siden midten af halvfemserne har vi været ansvarlige for driften af 16 videnskabende netværk med omkring 100 projekter, og der har været andre videnskabende netværk flere andre steder (Jørgensen, 2006; Thyrsting, 2006). Forskningstemaerne har blandt andet været ”rummelighed”, udstødsprocesser, krisehåndtering, jobskabelse og selvskadende adfærd. Nogle af netværkene for eksempel omkring livshistoriefortælling og 'handleplansarbejde' er stabile grupper, der har fulgt et tema i flere forløb over 6-10 år. Deltagelse videnskabende netværk har fået flere i gang med videregående uddannelser eller ph.d.-studier.

Mange af projekterne lægger op til forandringer af praksis, men det kræver særlig omtanke, når resultater fra interne undersøgelser skal omsættes til praksis. De skal kunne hamle op med de reelle magtforhold i organisationen og strømmen af begivenheder i og uden for organisationen. Derfor er tæt kontakt til ledelsen undervejs afgørende for et godt resultat. Praktikere med en videnskabelig grunduddannelse spiller alle steder en vigtig rolle som organisator og vejleder i sådanne videnskabelige forløb.

Evaluering af forskning er rapportforskning

Evaluering af forskning er en systematisk undersøgelse af nogets værdi i forhold til et sæt af standarder ofte i forhold til forskellige

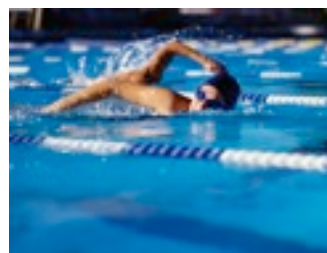
interessenter. Evaluering anvendes ofte til undersøgelse af udviklingsprojekter eller eksisterende praksis. Da den slags kun findes i det ene eksemplar vil anvendelse af en

casestudiestrategi være et oplagt valg. Kravet til evalueringer vil typisk være en evalueringsrapport af en kvalitet, der kan anvendes offentligt i en efterfølgende beslutningsproces om projektets forbedring eller videreførelse. Det sker hyppigt, at evalueringsspørgsmålene, der skal besvares er stillet af centrale eller lokale beslutningstagere. I den situation dukker der en ny kløft op mellem beslutningstagernes behov for viden og behovet for viden hos praktikerne. I stigende grad har vi over årene satset på, at få praksis til selv at deltage i evalueringen og benytte anledningen til at producere deres egen viden. Det kan ske ved at praksis udvikler og formulerer deres egne forandringsteorier, standarder og tester dem i interne evalueringer eller auditforløb (Ramian, 2008). Interne evalueringer kræver kendskab til forskellige evalueringsmodeller og praktikere med en master of public health eller en master i evaluering har særlige forudsætninger for at tage ansvaret for og medvirke til den lokale udnyttelse af evalueringen.

Storskalaforsøg - når en metode går 'i byen'

Hvis evalueringer af et metodeudviklingsprojekt kan demonstrere, at metoden giver positive resultater og kan blive lokalt forankret, har man fundet noget interessant. Hvad man ikke ved, er hvilke lokale forhold, som har særlig betydning for metodens anvendelse, og om metoden også kan anvendes andre steder.

Det kan man blive klogere på i et storskalaforsøg (multisite evaluation, multiple casestudies). I et storskalaforsøg forsøger man at implementere den samme metode forskellige steder. I modsætning til de kontrollerede forsøg er målet at realisere en metodik efter bestemte principper og ikke en nøjagtig replikation. Som eksempler kan nævnes stor-skalaforsøg med psykologbehandling af depression (2 projekter) af anvendelse af kontaktfamilier til sindslidende (20 kommuner eller ansættelse af MB'er - ansatte med psykiatribrugerbaggrund (7 projekter) (Ahlgreen, 2001; Christensen & Fjeldsted, 2007; Juliussen, Møller, & Bratbo, 2008). Gennembrudsmetoden hører også hjemme i denne kategori. I storskalaforsøg bliver man klogere på hvilke betingelser, der skal være opfyldt for at bestemte

metodiske principper kan realiseres. Samtidig kan man vurdere, om man kan få sammenlignelige resultater. På baggrund af storskalaforsøg kan det også vurderes,

hvorvidt der er behov for yderligere forskning. I eksemplet med kontaktfamilierne vurderede Socialministeriet, at den foreliggende viden var tilstrækkelig til, at man kunne indskrive muligheden for etablering af kontaktfamilier i serviceloven. Storskalaforsøgene er typisk langvarige, komplicerede, og de stiller store krav til projektledelse og dataindsamling. De medarbejdere, der udviklede de oprindelige principper i metoden, er uundværlige ved gennemførelsen, og praktikere med en master i public health, evaluering eller en ph.d vil have de bedste forudsætninger for løse opgaven.

Praksisbaseret evidens – et nyt fænomen

I kølvandet på den evidensbaserede praksis er der dukket et nyt fænomen frem: ”praksisbaseret evidens” (practice-based evidence). Det anvendes mest som betegnelse for publicerbar forskning, der tager udgangspunkt i, hvad der faktisk foregår i praksis uden for kontrolgruppernes rækkevidde (Hellerstein, 2008). Det kan spænde over undersøgelser, der systematisk monitorerer behandling og resultatet af egne individuelle caseformuleringer eller som monitorerer evidensbaserede terapiprogrammer, og til systematiske serier af ”single case experimental studies”. Det vil føre for vidt at behandle den praksisbaserede evidens udtømmende i denne artikel, men det er helt nødvendige undersøgelser til nuancering af den viden, der skabes i de randomiserede undersøgelser. Disse undersøgelser vil typisk kræve forskningserfaring på ph.d. niveau.

Når kløften forsvinder. . .

Jeg påstod i starten af artiklen at praksisbaseret viden kan være en bro mellem praksis og forskning. Som beskrevet findes en række undersøgelsesstrategier på forskellige ambitionsniveauer baseret på almindelige videnskabelige principper, der passer til mulighederne i praksis. Det er undersøgelser, hvis styrke er, at de ikke udtaler sig ud over den kontekst, som de befinder sig i. De producerer en viden, som beviser sin værdi ved at skabe erkendelse, innovationer og beslutninger, der bidrager til løsningen af aktuelle lokale problemer.

Både Research Light, praksisbaseret forskning, evalueringsforskning og storskalaforsøg kan opfattes som lokal aktionsforskning, men i en større sammenhæng kan de opfattes som pilotundersøgelser.

Mange af de små undersøgelser er starten på en mere systematisk metodeudvikling. De små undersøgelser i praksis kan som alle pilotundersøgelser producere gyldige argumenter for, om der er brug for mere omfattende forskning.

Under de rigtige betingelser vokser de små undersøgelser sig større.

Frontpersonale har vigtige funktioner i disse undersøgelser og praktikere med en intakt indsigt i videnskabelig metode har gode muligheder for at bidrage til den lokale vidensudvikling ved at

igangsætte, organisere, vejlede og implementere disse undersøgelser. En af udfordringerne består i at få indrettet praksis, så der bliver mulighed for langt mere systematisk vidensproduktion.

Der findes arbejdspladser med små tværfaglige FoU-enheder (Forskning-og udviklingsenheder) på de enkelte arbejdspladser hvor 1-2 medarbejdere i perioder anvender 20% af deres arbejdstid til gennemførelse af de små undersøgelser af den lokale indsats. Ledelsen har en vigtig opgave, som den der skaber rammerne ved at være med til at stille opgaven, skaffe ressourcerne og følge op på arbejdet.

Tværfaglige netværk kan påtage sig at formulere relevante problemstillinger og stimulere til praksisbaseret forskning. Det skal være nemt at skaffe sig vejledning – også til de små undersøgelser.

Universiteterne skal i højere grad inddrages i et samarbejde om at formulere relevante forskningstemaer, der kan gennemføres i praksis. Der kan oprettes af stillinger, som indeholder både praksis og vidensbaseret forskning. De kan tiltrække de stadig flere, der har en relevant efteruddannelse i jobs, hvor de kan udnytte deres kompetencer i praksisfeltet.

Fremmer vi de små undersøgelser i praksis fjerner vi ganske enkelt skellet mellem praksis og forskning – for praksis bliver forskning. Det er min erfaring, at praksis først for alvor efterspørger andres forskning, når de selv bliver aktivt videnskabelige. Vi har brug for et evidensbegreb, der støtter, anerkender og inddrager praksis som vidensproducerende agent.

Referencer

Ahlgreen, B. (2001). *Projekt kontaktfamilier. Et landsdækkende forsøg for mennesker med en sindslidelse*. Århus: Center for Evaluering, Psykiatrien i Århus Amt, Skovagervej 2, 8240 Risskov.

Borg, T., Bundgaard, K. M., & Rasmussen, J. (2007). Praksisforskning. In T. Borg, U. Runge, J. Tjørnov, Å. Brandt & A. J. Madsen (Eds.), *Basisbog i ergoterapi* (pp. 646-679). København Munksgaard.

Christensen, K. S., & Fjeldsted, R. (2007). Evaluering af forsøgsprojekter vedrørende personer med lette og moderat svære depressioner i Fyns og Århus amter: . Århus:

Forskningsenheden for Almen Praksis i Århus, .

Epstein, I., & Blumenfield, S. (Eds.). (2001). *Clinical Data-Mining in Practice-Based Research*. Binghamton: The Haworth social Work Practice Press.

Fox, M., Martin, P., & Green, G. (2007). *Doing Practitioner Research*. London: SAGE.

Gústafsson, J., & Ramian, K. (Eds.). (2003). *Livshistorien - en vej til det menneskelige*. Århus: Systime Academic.

Harmaakorpi, V., & Mutanen, A. (2008). Knowledge Production in Networked Practice-based Innovation Processes - Interrogative Model as a Methodological Approach. *Interdisciplinary Journal of Information, Knowledge, and Management*, 3, 14.

Hellerstein, D. J. (2008). Practice-Based Evidence Rather Than Evidence-Based Practice in Psychiatry. *Medscape J. Med.*, 10 Søg titlen over google for at få den som videocast, 141.

Hougaard, E. (2007). Evidens: Noget for psykologer. *Psykolog Nyt*(20), 7.

Juliussen, F. B., Møller, L., & Bratbo, J. (2008). En anderledes brik. Medarbejdere med brugererfaring - en aktiv brik i rehabiliteringsarbejdet. København: Videnscenter for Socialpsykiatri.

Jørgensen, L. L. (2006). Projekt "evaluering, dokumentation og kvalitetsudvikling. Viborg Amt 2004 - 2006. Viborg: Viborg Amt.

Nutley, S., Walter, I., & Davies, H. T. O. (2003). From Knowing to Doing. *Evaluation*, 9(2), 125-148.

Ramian, K. (2004). Praktikere i praksisforskning. In K. Høgsbro (Ed.), *Socialpsykiatriens kompleksitet*. Kbh: Samfundslitteratur.

Ramian, K. (2007). *Casestudiet i praksis*. København: Academica Gyldendal.

Ramian, K. (2008). Billetter til fremtiden. Kvalitet i arbejdet med handleplaner og status. Resultater fra et auditforløb. Vejle: Psykiatridelingen, Vejle Kommune.

Ramian, K. (2009). *Research Light*. Retrieved 01-02-2009, 2009, from <http://knudramian.pbwiki.com/ResearchLight>

Thyrsting, K. (2006). Når fokus flytter sig – om patientperspektivers indflydelse på forebyggelse af tvang. Vejle: Center for Udvikling og Uddannelse i Vejle Amt.

Wiberg, M., Madsen, A. J., & Ramian, K. (2008). *Praksisforskning på professionsuddannelserne*. Vejle: University College Lillebælt.

Zachariae, B. (2007). Evidensbaseret psykologisk praksis. *PsykologNyt*(12), 16-25.

Dette værk er licenseret under Creative Commons Navngivelse 3.0 Unported Licensen. For at se en kopi af denne licens, besøg <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/> eller send et brev til Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.